

แนวทางการบริหารจัดการมูลฝอยในหน่วยบริการปฐมภูมิ

หน่วยบริการปฐมภูมิหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เป็นสถานบริการสาธารณสุขระดับต้นที่ให้บริการทั้งด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันและควบคุมโรค รักษาพยาบาล และฟื้นฟูสภาพ จึงเป็นเป็นแหล่งรวมของผู้ป่วยที่เจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ ในแต่ละวันมีขยะมูลฝอยประเภทต่างๆที่เกิดขึ้น เช่น เลือด สารคัดหลั่ง ของเสีย เช่น อุจจาระ ปัสสาวะ ที่เกิดขึ้น และอาจเกิดการปนเปื้อน แพร่กระจายเชื้อโรคในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลได้หากไม่มีการสุขาภิบาลที่ดี ดังนั้นหน่วยงานจึงมีความจำเป็นต้องมีการจัดการมูลฝอย ของเสียต่างๆให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อในสถานบริการและในชุมชน ที่จะส่งผลกระทบต่อผู้ป่วย บุคลากร สิ่งแวดล้อม ระบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยดังนี้

1. การคัดแยก/การแยกทิ้ง
2. การขนย้าย
3. การเก็บรวบรวม
4. การจัดการมูลฝอยต่างๆ
5. การสวมอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาระบบการจัดการมูลฝอยที่เกิดขึ้นในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
2. เพื่อป้องกันการปนเปื้อนและการแพร่กระจายโรค
3. เพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วย บุคลากรและสิ่งแวดล้อมในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
4. เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีการปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน
5. เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำลายมูลฝอย

ประเภทของขยะมูลฝอย

1. **มูลฝอยทั่วไป** (general waste) หมายถึง ของเหลือใช้ที่เกิดจากบ้านพัก บริเวณสาธารณะและสำนักงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (ซึ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับบริการการตรวจวินิจฉัย การดูแลรักษาพยาบาล การให้ภูมิคุ้มกันโรค และการศึกษาวิจัย ซึ่งไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีก และเป็นมูลฝอยที่ไม่ใช่ขยะติดเชื้อ และขยะอันตราย) เช่น เศษอาหาร ผักผลไม้ เปลือกผลไม้ เศษใบไม้ ใบหญ้า เศษกระดาษ เศษวัสดุ ต่างๆ หรือถุงพลาสติก

2. **มูลฝอยรีไซเคิล** (recycle waste) หมายถึง มูลฝอยซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีก เช่น กระดาษ โลหะ แก้ว ขวดแก้ว พลาสติก

3.มูลฝอยอันตราย (hazardous waste) หมายถึงมูลฝอยที่มีพิษและอาจก่อให้เกิดอันตรายกับมนุษย์และสภาพแวดล้อม ต้องการวิธีการทำลายเป็นพิเศษ ได้แก่

- ยา สารเคมีต่างๆ ยาหมอดอายุ ขวดยาต้านจุลชีพ ขวดและอุปกรณ์เคมีบำบัด น้ำยาและสารเคมีจากการตรวจทางห้องปฏิบัติการ

- ขยะปนเปื้อนรังสี ปรอท ขวดกระป๋องเคมีภัณฑ์ แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย หลอดไฟ หลอดเรสเซนต์ กระป๋องสเปรย์ยาฆ่าแมลง เป็นต้น

4.มูลฝอยติดเชื้อ (Infectious waste) หมายถึง มูลฝอยทางการแพทย์ ที่เป็นผลมาจากกระบวนการให้การรักษาพยาบาล การตรวจวินิจฉัย การให้ภูมิคุ้มกันโรค ซึ่งมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีหรืออาจมีเชื้อโรค มูลฝอยที่สัมผัสหรือสงสัยได้ว่าการสัมผัสเลือด ส่วนประกอบของเลือด สารน้ำจากร่างกาย มีดังนี้

4.1. มูลฝอยที่เป็นของเหลวหรือสารคัดหลั่ง ได้แก่ เลือด ส่วนประกอบของเลือด น้ำเหลือง หนอง ปัสสาวะ อุจจาระ น้ำไขสันหลัง เสมหะ น้ำลายและ สารคัดหลั่งต่างๆ

4.2 มูลฝอยที่เป็นอวัยวะหรือชิ้นส่วนของอวัยวะ เช่น ชิ้นเนื้อ เนื้อเยื่อ อวัยวะที่ได้จากการทำหัตถการต่างๆ มูลฝอยจากการตรวจทางห้องปฏิบัติการ การตรวจศพ ซากสัตว์ทดลอง รวมทั้งวัสดุที่สัมผัสระหว่างการทำหัตถการและการตรวจนั้นๆ

4.3 มูลฝอยของมีคมติดเชื้อที่ใช้แล้ว เช่น เข็ม ส่วนปลายแหลมคมของชุดให้สารน้ำ ชุดให้เลือดและผลิตภัณฑ์ของเลือด ใบมีด หลอดแก้ว กระบอกฉีดยาชนิดแก้ว สไลด์ แผ่นกระจกปิดสไลด์ เครื่องมือแหลมคมที่เข้ากับผู้ป่วยแล้ว

4.4 มูลฝอยจากกระบวนการเก็บและเพาะเชื้อ เช่น เชื้อ อาหารเลี้ยงเชื้อ จานเลี้ยงเชื้อ วัสดุอื่นๆ และเครื่องมือที่ใช้เพาะเชื้อแล้ว

4.5 มูลฝอยที่เป็นวัคซีน ทำจากเชื้อโรคที่มีชีวิต และภาชนะบรรจุ เช่น วัคซีนป้องกันวัณโรค โปลิโอ หัด หัดเยอรมัน คางทูม สุกใส ไขรากลากน้อยชนิดกิน เป็นต้น

4.6 มูลฝอยติดเชื้ออื่นๆ ได้แก่

- วัสดุทางการแพทย์ที่เข้ากับผู้ป่วย เช่น สำลี ผ้าก๊อช ผ้าพันแผล เสื้อคลุม ผ้า

- วัสดุทำจากพลาสติกและยางที่ใช้แล้ว เช่น ถุงมือ กระบอกฉีดยาพลาสติก ท่อยาง ถูกรองรับปัสสาวะ ถูพลาสติกกรองรับเสมหะ น้ำลาย สารคัดหลั่ง ถุงเลือดและผลิตภัณฑ์เลือด อุปกรณ์ที่เข้ากับผู้ป่วยแล้ว

- วัสดุทำจากกระดาษ เช่น กระดาษซับเลือด เสื้อคลุมใช้ครั้งเดียวทิ้ง หน้ากากอนามัย หน้ากาก N95 เป็นต้น

การกำหนดรูปแบบวัสดุอุปกรณ์/ภาชนะรองรับมูลฝอย

1. กำหนดสีของถังขยะประเภทต่างๆให้ชัดเจน สามารถสื่อความหมายให้บุคลากรเข้าใจและทิ้งให้ถูกต้องดังนี้
2. ภาชนะรองรับขยะชนิดไม่มีฝาปิด สำหรับรองรับขยะแห้งประเภทกระดาษ เช่น ตะกร้า ก่อขยะกระดาษ
3. ภาชนะรองรับขยะชนิด มีฝาปิดมิดชิด แบบใช้เท้าเหยียบ ปิด-เปิด ขนาดต่างๆสำหรับรองรับขยะทั่วไป ขยะติดเชื้อ ขยะอันตราย และขยะรีไซเคิล

ภาพแสดง ภาชนะขยะที่มีฝาปิด

4. ภาชนะใส่ของมีคมติดเชื้อ ทำจากพลาสติกหรือวัสดุที่แข็งแรงเพื่อป้องกันของมีคมทะลุออกมาได้

ภาพแสดง ภาชนะใส่ของมีคม

ขั้นตอนการจัดการมูลฝอยใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนคือ

1. การเก็บและการแยกมูลฝอย
2. การขนย้ายมูลฝอย
3. การเก็บรวบรวมมูลฝอย
4. การจัดการมูลฝอยต่างๆ
5. การสวมอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล

1.การเก็บและการแยกมูลฝอย

มีการแยกทิ้งขยะมูลฝอยตามประเภทขยะแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

มูลฝอยทั่วไป : ถูพลาสติกสีดำ

มูลฝอยรีไซเคิล : ทิ้งในถังตะกร้า ถังขยะ ตามที่กำหนด

มูลฝอยอันตราย : ถูพลาสติกสีเหลือง

มูลฝอยติดเชื้อ : ถูพลาสติกสีแดง

แนวทางการเก็บและการแยกมูลฝอย

ประเภทมูลฝอย	แนวทางปฏิบัติ
1. ขยะทั่วไป	1.1 ขยะทั่วไป ทิ้งในภาชนะที่มีถุงสีดํารองรับ บรรจุไม่เกินระดับ 3 ใน 4 ส่วน ของถุงมัดปากถุงให้แน่นด้วยเชือกฟาง 1.2 เศษอาหารผู้ป่วย ทิ้งในภาชนะที่มีถุงสีดํารองรับ จัดเตรียมให้เฉพาะใส่เศษอาหารเท่านั้น
2. ขยะรีไซเคิล	ทิ้งในตะกร้า หรือกล่อง หรือภาชนะที่มีถุงสีดํารองรับสำหรับทิ้งขยะรีไซเคิล
3. ขยะอันตราย	ขยะอันตรายอื่นๆทิ้งในถุงเหลือง มัดปากถุงให้แน่นด้วยเชือกฟาง การเขียนป้ายติด อาจเขียนว่า “ขยะอันตราย” ก็ได้
4. ขยะติดเชื้อ	
4.1 ของมีคมที่ใช้ในกิจกรรมทางการแพทย์และสาธารณสุข	-ของมีคมให้แยกใส่ภาชนะที่มีฝาปิดมิดชิดที่มีความแข็งแรงสามารถป้องกันการแทงทะลุจากของมีคมได้ เช่น กระจงพลาสติกที่คงรูปซึ่งมีตัวอักษรบอกไว้อย่างชัดเจนว่าเป็น “เข็มใช้แล้ว ” หรือ “ของมีคมติดเชื้อ” โดยบรรจุระดับ 3 ใน 4 ส่วน ปิดฝาให้แน่นก่อนใส่ภาชนะที่มีถุงสีแดงรองรับ
4.2 ถุงมือ mask, syringe set iv ก๊อส์ สำลี และวัสดุที่เปื้อนเชื้อโรค หรือเลือด และมูลฝอยทุกประเภทที่มาจากห้องแยกติดเชื้อ	ให้ทิ้งในถังขยะที่มีถุงสีแดงรองรับ บรรจุไม่เกิน 3 ใน 4 ส่วนของถุง มัดปากถุงให้แน่นด้วยเชือกฟาง การเขียนป้ายติด อาจเขียนว่า “ขยะติดเชื้อ”
4.3 ขยะที่เป็นของเหลวเลือด อุจจาระ ปัสสาวะ หรือสารคัดหลั่ง	เทส่วนที่เป็นของเหลวทิ้งในอ่าง โถส้วม ที่หน่วยงานกำหนดซึ่งมีท่อระบายไหลไปสู่ระบบถังเกรอะ
4.4.ขยะที่เป็นวัคซีนทำจากเชื้อโรคที่มีชีวิตและภาชนะบรรจุ	ให้ใส่ในถังที่มีถุงสีแดงรองรับ บรรจุไม่เกิน 3 ใน 4 ส่วนของถุง ทิ้งเป็นขยะติดเชื้อ

2. การขนย้าย

ในการขนย้ายมูลฝอยต่างๆจะมีแผนผังแสดงเส้นทางการขนย้ายมูลฝอยต่างๆ โดยเจ้าหน้าที่ทำความสะอาด เป็นผู้เก็บรวบรวมถุงขยะ เพื่อนำไปไว้ที่พักขยะมูลฝอย

แนวทางปฏิบัติในการขนย้ายขยะ

1. ผู้ปฏิบัติสวมถุงมือยางหนา หมวก ผ้าปิดปากจมูก ผ้ากันเปื้อน เสื้อคลุม และรองเท้าบูท
2. ตรวจสอบการรั่วของถุงขยะ ถ้ารั่วให้ใส่ถุงรองอีกขยะ 1 ชั้น คอถุงผูกเชือกเรียบร้อยแล้ว

3. เก็บขยะจากหน่วยงาน และขนย้ายไปที่พักขยะ ตามเส้นทางที่กำหนด
4. ระมัดระวังการขนย้ายขยะ โดยจับบริเวณคอถุง ยกให้ห่างจากตัวเล็กน้อยและวางอย่างนุ่มนวล ไม่โยน ไม่ลาก ไม่อุ้มถุงขยะ
5. เมื่อมัดขยะแล้ว ให้นำถุงขยะไปยังที่พักขยะตามเส้นทางการขนย้ายทันที โดยไม่หยุดพักที่อื่น ทั้งนี้การขนย้ายขยะติดเชือกที่เส้นทางต้องผ่านพื้นที่สะอาด ควรนำถุงขยะใส่ถึงที่มีฝาปิดมิดชิด
6. เมื่อถึงที่พักขยะ ยกถุงขยะลงวาง จัดวางเรียงอย่างมีระเบียบด้วยความระมัดระวัง
7. ถึงพักขยะติดเชือกควรเป็นถึงที่มีฝาปิดมิดชิด มีป้ายเขียนระบุ “ขยะติดเชือก” ให้ชัดเจน โดยวางถุงขยะแยกตามประเภทมูลฝอย ระหว่าง มูลฝอยติดเชือกกับมูลฝอยทั่วไป
8. ถอดอุปกรณ์ป้องกันร่างกายออก ล้างอุปกรณ์ให้สะอาด ผึ่งให้แห้ง และล้างมือให้สะอาด

รูปทรงนี้ น่าจะตัดออกค่ะ

3. การเก็บรวบรวมมูลฝอย

-เจ้าหน้าที่ทำความสะอาดเป็นผู้เก็บรวบรวมลงขยะนำไปไว้ที่พักขยะมูลฝอย เพื่อจัดการมูลฝอยต่อไป

4. การจัดการมูลฝอยประเภทต่างๆ

4.1. มูลฝอยทั่วไป

- การจัดการมูลฝอยทั่วไป ประสานงานกับทางองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้เก็บนำไปกำจัด โดยรถเก็บมูลฝอยทั่วไปของอบต.

4.2. มูลฝอยรีไซเคิล

- นำไปขายหรือนำกลับมาใช้ใหม่

4.3. มูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยอันตราย

-ให้รวบรวมลงขยะไปไว้ในที่พักขยะตามแนวทางที่กำหนด ซึ่งควรเป็นถึงที่มีฝาปิดมิดชิดและอยู่ในที่ร่มมีหลังคา เพื่อรอรถเก็บขยะของโรงพยาบาลจะไปรับขยะจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมาไว้ที่เรือนพักขยะของโรงพยาบาล (ปรับให้สอดคล้องกับข้อตกลงของแต่ละอำเภอ)

-เมื่อทำการขนมูลฝอยต่างๆ ขึ้นรถขนมูลฝอยเสร็จแล้ว ควรทำความสะอาดถังใส่มูลฝอยโดยมีขั้นตอนการทำความสะอาด ดังนี้

1.ล้างทำความสะอาด

2.คว่ำให้แห้งในที่ที่มีแสงก่อนเก็บ

5. การสวมอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล

- ผู้ปฏิบัติควรแต่งกายสวมเครื่องป้องกันส่วนบุคคล โดยมีการสวมหมวกและผ้าปิดปาก-จมูก ผ้ากันเปื้อน ถุงมือยาง รองเท้ายาง เพื่อป้องกันอันตรายจากเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายของผู้ปฏิบัติงานจาก ขั้นตอนต่างๆในการจัดการขยะ

หมวก
ผ้าปิดปากจมูก

เสื้อคลุม

ถุงมือยางหนา

ผ้ากันเปื้อน

รองเท้าบูท

